קאַטאַקאָמבעס

פון ש. ב. רוסאָק

— 1 —

פאַלערמאָ, אויפן אינזל סיציליע.

מיר וואַנדערן איבער מיט זון באַנאַנאַס־סענע נאַסן, הויכע געמויערטע הייזער, דענקמאָלן אַרומגערינגלט מיט פאַלמען, קירכען, קלויסטערס, און איבער אַלעם דער פרייליכער געשוים פון שפּאַצירנדיקן המון.

עס איז געווען זונטאָג.

— איר דאַרפט זעען די קאַטאַקאָמבעס — זאָגט צו אונז דער פירער.

אין אַלטע, נידעריקע געביידע מיט אַ שווערער און אייזערנער טיר. מיר קליבן אַן. אַ פראַנציסקאַנער מאָנאַך קומט אַרויס, באַטראַכט אונז שווייגנדיק און ווייזט אונז מיטן האַנט צו גיין נאָך אים.

בריידע, פינסטערע טרעפּ אַראָפּ אַראָפּ . . .

מיר קומען אַריין אין קאָרידאָר. אַ שמאָלער פאַס ליכט קומט אַריין פון אַ קליין פענסטערל און וואַרפט אַ מאַטן שיין אויף אַרום.

שמאָלע קאָרידאָרן. איינס שניידט דורך דאָס צווייטע. אין די וועגן זייַנען אויסגעהאַקט לעכער אַ מעטער הויך און אין יעדן פון די לעכער אין אַריינגעשטעלט אַ מענשלאַכע פיגור. דער קערפּער איינבאַלזאַמירט און אַרומגעוויקלט מיט לייוונס פון אויבן אַ פרייער אָפּגערעקטער סקעלעטן קאָפּ. שטויב איין, שמוץ אויס, געדיכט, איינער לעבן אַנדערן, אַכט טויזנט אין צאָל.

פון 1533 האָט מען געגומען איינזאַמלען דאָ אין דעם קלויסטער די קערפּער פון די אַלע הייליקע און נאַציאָנאַלע העלדן. די רייכע פון פאַלערמאָ פלעגן צאָלן גרויסע סומען געלט פאַר דער זכיה אַריינגענומען צו ווערן אין אָט דער קאַלעקציע. די סקעלעטן זייַנען איינגעטיילט אין סעקציעס. אַ צימער פאַר קלויסטער־לייט, פאַר מיליטער, פאַר פרויען און אַ ספּעציעלער צימער פאַר יונגע פרויען.

אַ נומער, דער נאָמען און דאַטום, דאָס איז אַלעס וואָס עס דערציילט זיך וועגן דעם מענשן דאָ.

איך האָב געוואַנדערט איבער די צימערן און איך האָב זיך איינגעקוקט אין די פאַרשיידענע פּנים'ער. טייל האָבן אויסגעקוקט זייער נעבאַכ'דיק, מיט די קעפּ אַראָפּגעהאַנגען אויף דער ברוסט, האָבן זיי באַוויינט זייער גורל. אַ טייל ווידער האָבן אירגענדיש "געשמייכלט" ווי זיי וואָלטן וועלן אויסלאַכן די שטאָלצע באַזוכער, ווי זיי וואָלטן טראָגן עפּעס אַ סוד וועלכן מיר וועלן ערשט דאַרפן נעוואָר ווערן.

עס האָט געגומען ווערן אומהיימלאַך. מיר האָבן אַריינגעוואָרפן אַ פאַר מטבעות אין דער פּשקע וואָס דער מאָנאַך האָט אונז אונטערגעשטעלט און — מיר זייַנען אַרויס אויף דער ליכטיקער זון.

דאָס לעבן אויפ'ן נאַס האָט געקאָכט, געזונגען. מיר האָבן זיך הויך, הויך פאַרנאַנדערגעלאַכט . . .

— 2 —

קאַטאַקאָמבעס.

אַ פאַר טעג שפּעטער זייַנען מיר אָנגעקומען נאָך אַלושיר, אַפריקע. הויך אויף דעם באַרג האָט זיך דערהויבן אַ דענקמאָל איך כבוד פון די געפאַלענע סאָלדאַטן.

— איר זעט, — זאָגט צו מיר אַ פראַנציזיזשער באַאַמטער פון דער שיף, "דאָס איז דער כוח פון דער פראַנציזיזשער קולטור. ערשט מיט אַ הונדערט יאָר צוריק איז דאָ געווען אַ מדבר".

איך האָב געקוקט אויף דער שטאָט וואָס איז געווען צעוואָרפן אויפן באַרג. פאַלאַצן, טראָמווייען, באַנען און אַ לעדיקער האַפן מיט שיף.

— באַמת — האָב איך געטראַכט — פראַנצויזישע קולטור.

מיר זיינען אַראָפּ אין שטאָט. פאַרנאַכט. אַ יום מיט עלעקטרישע ליכט האָט זיך צענאָפן איבער די נאַסן. אין די פענסטער פון די גרויסע געשעפטן האָבן געלויכטן דימאַנטן און פאַרשיידענע צירונגען. אַרום די קאַפּע הייזער זייַנען געזעסן מענשן אָנגעטאָן אין ווייסע זור מער קליידער. מוזיק האָט געשפּילט און פאַראַך האָבן סורות'ריק שפּאַצירט אויף די טראָטואַרן.

פאַרשיידענע שפּראַכן, פאַרשיידענע נעשטאַלטן, אַ געמיש פון דעם אַריינגענומען דעם מערב.

אַן אַראַבער איז צו אונז צוגעשטאַנען, אַן מיר זאָלן כוח צו באַפרייען זיך פון "ליבעס אומאַרמונגען", פון הינטער פאַרמאַכטע טירן פון די "סאַלאָנען" טראָגן זיך קולות מיט רעיונדיקער מוזיק, געלעכטער און מאַנצן.

— קום ליבסטער קום!

— טראָג זיך אָפּ מכשפה, ביזט דאָך בארג, קרומע און פינסטערע נאַסן. ביי־נאַכט האַלטן זיך דאָרט אויף גנבים טו דאָס אויף כ'האָבן, וואַרפט אים פייער האָט דאָרטן "פאַרלאָרן" זיין וועג אויף צוריק, אָבער . . .

איר האָט אַ קוק געטאָן אויף אונז. ער האָט געזען אַז מיר זייַנען דאָך אַנטשלאָפן צו גיין, האָט ער רואיק איבערגעקוקט זיין רעוואָלווער און מיר האָבן זיך געלאָזן אין וועג.

ענגע, שמוציקע נאַסן ווי אין יערן אַראַבישן קוואַרטאַל פון דעם אַריענט. דאָ און דאָרט אַ "קאַפע" מיט אַ גראָ מאַפּאַן וואָס גרילצט אויס אַ שרעקלאַכע מוזיק. אַראַבער זיצן אויפן שפּילן ביינלאַדן, אַמפּערן זיך און עס דאַכט זיך דיר אַזאַ־אַט וועלן זיי זיך שלאָגן. אַ שווער רער ריח פון געבראָטן פלייש רייסט זיך אין נאָס אַריין.

טרעפּיקע נאַסן, פינסטער צווישן הויכע געמויערטע הייזער. פון ביידע זייטן נאַס זייַנען "צימערן", לעכער אַזעלכע אין וועלכע עס שטייט אַ בעטל, אַ ביינקער מיט אַ ברענדיקער ליכט און אַ שאַכטל פּאַפּיראָסן. אויפ'ן שוועל פון צימער זיצט אַ פרוי, שטאַרק אָנגעשמירט און האַלב נאַקעט, רויכערט און רופט דיר צו זיך אין צימער.

שמוציקע נאַסן, גליטשיק, אָפּט מוז מען באַנוצן כוח צו באַפרייען זיך פון "ליבעס אומאַרמונגען", פון הינטער פאַרמאַכטע טירן פון די "סאַלאָנען" טראָגן זיך קולות מיט רעיונדיקער מוזיק, געלעכטער און מאַנצן.

— קום ליבסטער קום!

— טראָג זיך אָפּ מכשפה, ביזט דאָך געשטופּלט, — זאָגט אונזער מאַטראָן.

— נישקשה, אויף יענער וועלט וועסטו צוריק אַ פרויען שטימע.

ענדלאַך זיינע זמיר אויפ'ן באַרג. מיר קוקן אַראָפּ. טויזנטער ליכט־אויגן ווייַנען, טראָמווייען לויפן, דער ים פלייסט. קעט, שיפן ווינן זיך, שטיל . . .

— "נומער צוועלף" — אַ גרויסע רויטע לאָמטערנע, ביים טיר זיצט אַן אַלטע פרוי. רואיק, לאַנגזאַם, ווי זי וואָלט טאָן אַ הייליקע אַרבעט, הויבט זי אויף דעם פּאַרטוך און ציט אַרויס פון אַ טיפער קעשענע אין קלייד אַ שליסל. שליסט אויף און מיר גייען אַריין.

אַ ריח פון שנאַפּס און טאַבאַק שלאָגט דיר אַנטקעגן. דאָס צימער איז פול מיט רויך. אַ בילדיקע פּיאַנאָ, געטרייבן אויף עלעקטריק וואַרפט אַרויס שרייענדיקע טענער.

מיר האָבן זיך פאַרקליבן אין אַ ווייַנקעל. באַשטעלט ביר און מיר האָבן זיך געגומען אַרומקוקן אין צימער. די וועגן זייַנען באַמאָלן מיט וואַולגנאַר־עראָטישע בילדער. אַרום די טישלאַך זיצן "נעסט" — מאַטראָסן, סאָלדאַטן און נגערס. כמעט ביי יעדן נאַסט זיצט אַ פרוי און אַמוזירט אים, "צערטלט" אים.

— אָט דאָ זיצט פאַטמיאַ, — ווייזט אונז אַן אונזער באַגלייטער, — זי מעגט איר זעען טאַנצן.

ביי אַ טישל אָפּגעזונדערט פון אַלע איז געזעסן אַ פרוי אַ פון אַ יאָר פינף און שוואַרץ פינקלדיקע אויגן. זי האָט געריכטערט, לאַנגזאַם אַרויסגעלאָזן דעם רויך פון זיי האָט געקוקט ווי ער שלענגלט און קייקלט זיך ביז ער פאַרשווינדט אין דער לופט.

פולשטענדיקע רואיקייט איז געלעגן אויסגעגאָסן אויף איר מאַטן פּנים.

— פאַטמיאַ !! פאַטמיאַ !

האָט מען גענומען רופן פון אַלע זייַטן. — רוקוד איל בטן, פאַטמיטאַ . . . רוקוד איל בטן . . .

זי האָט געשמייכלט, אַרומגעקוקט זיך אין צימער און זי איז פאַרשוואונדן געוואָרן אין אַ דערבייאיקן חדר.

— פאַטמיאַ ! פאַטמיאַ !

צוויי אַראַבער האָבן גענומען אויס־קלאַפּן אויף פייקלאַך אַ לאַנגן מאַנאַטאָנעם ניגון, דער פאַרהאַנג האָט זיך אויפגעהויבן און אויף דער קליינער בינע איז געשטאַנען פאַטמיאַ.

זי איז געווען נאַקעט. די הענט אויפגעהויבן איבער'ן קאָפּ איז זי אַ ווייַלע געשטאַנען אומבאַוועגלאַך. אין צימער איז געווען שטיל, בלויז דער מאַנאַטאָנער ניגון פון די אַראַבישע פייקלאַך האָט ווי אַ רעגן אין אַ ווינטער נאַכט געקלאַפּט —

טיק טאַק — טיק טאַק !

טיק טאַק — טיק טאַק !

דאַן האָט זי זיך גענומען באַוועגן. שטיל, לאַנגזאַם, ניט רירנדיק זיך פון אָרט, האָט איר קערפּער גענומען ווייַנ־רירן, וואָס אַמאָל שטאַרקער ווי געערד־בען פון אַן עלעקטרישן שטראָם. דער קאָפּ און די פיס זייַנען געשטאַנען אויף אַן אָרט, בלויז דער מיטלסטער טייל קערפּער האָט זיך געוואָרפן, געבויגן אין אַלע זייַטן, אָט שטיל, זיך בוואַליענדיק ווי דער ים דאָרט אונטן ביים פוס פון באַרג, אָט שטורם'דיק, בייז ווי דער סאַמום אין סאַהאַרא. דאַן ווידער שטיל, שטילער, ביז ענדלאַך אין זי צוריק געבליבן שטיין אין דער זעלבער פּאָזע ווי אין אַנהויב — די הענט געהויבן איבערן קאָפּ ווי צו אַ תפילה . . .

— פאַטמיאַ ! פאַטמיאַ !

אָבער זי איז פאַרשוואונדן אין דעם צימער דערנעבן.

איך בין אַוועק אהין. אַנגעקלאַפּט, און לאַנגזאַם געעפנט די טיר. זי איז געווען אויף אַ סאָפע, די פיס פאַרלייגט אויף אונטן, געדרייט אַ פּאַפּיראָס און זי האָט געקוקט ווי דער רויך קייקלט זיך אין דער לופט.

— אורקוד, פאַטמיאַ, אורקוד ! (פאַטמיאַ, טאַנץ).

איך האָב אַרויסגענומען אַן אַסיגנאַציע און איך האָב עס אַ וואָרף געטאָן אויפן טיש.

זי האָט אַוועקגעוואָרפן איר פּאַפּיראָס און זי האָט גענומען אַ נייעם. לאַנגזאַם אויסגעצוינט איר האַנט צו דער אַסיגנאַציע עס צוגעשטעלט צו דער ברענענדיקער קער ליכט און — פאַרדרייט־כערט.

איך האָב פאַרשטאַנען . . . און איך האָב זיך פאַרשעמט . . .

— נישט אין געלט ליגט די נשמה פון פאַטמיאַ'ס טאַנץ.

— ווער ביזטו, און ווי אַזוי קומסטו אהער, פאַטמיאַ ?

זי האָט נעשווינגן אַ ווייַלע, דאַן לאַנגזאַם האָט זי אַרויסגערעדט אַן איינציק וואָרט: כאַרטידוש .

— כאַרטידוש . . . איך האָב זי אָנגעקוקט פאַרוואונדערט.

כאַרטידוש איז איינע פון די הייליק־סטע משפחות אין מצרים.

זי האָט אָפּנס פאַרשטאַנען מיינע געדאַנקען, זי האָט מיר אָנגעוויזן אַ פּלאַץ שטעלן ווייַן.

— יאָ, כאַרטידוש, אַמאָל בין איך געווען זיין טאַכטער . . . אַמאָל . . .

געפרעגט, און פאַטמיאַ האָט דערציילט.

מיר האָבן אָנגענאָמען די גלעזער, אויסקורצן, אָפּגעראַקטן רייד, געדרייט־כערט און אַיינציקע טאַכטער פון אַ הויכן פּריסטער אין מצרים, האָט זי ביז אַכצן יאָר געלעבט אין רייכקייט און פרייד. ווען זי איז אַכצן יאָר אַלט געוואָרן האָט דער פאָטער זי נעשיקט מיט אַ קאַראַוואַן אַנטקעגן, אָנגעלאָנגען און זי האָט באַוויזן, ווען זיינען רויבער באַפאַלן דעם קאַראַוואַן, צערייבט די זאַכן, און זי —

— אָט בין איך דאָ. צו וואָס איבערגיין די אַלע איינצלהייטן. — כאַרטידוש, און אַז איך פאַרבייטק זיך טאַנץ איך...

— — — —